

Legaal aangebrachte muurschilderingen op kwetsbare plekken kunnen voorkomen dat andere graffiti wordt gespoten / foto: Inge van Mill.

INTERVIEW Kunst of klieren

“DE ENE GRAFFITI IS DE ANDERE NIET”

door Robbie Keus

Gabry Vanderveen is verbonden aan de afdeling Criminologie van Universiteit van Leiden en als associate lector Public Reassurance tevens werkzaam bij de Hogeschool INHolland. Zij doet veel onderzoek naar overlast, verloedering en onveiligheidsbeleving. Volgens de onderzoekster is het bij de aanpak van graffiti belangrijk om de problematiek eerst goed in kaart te brengen. “Waar hebben we het bij graffiti precies over, welke personen brengen het aan en wie hebben er last van?” Zo verdient de aanname dat mensen zich ergeren aan graffiti volgens Vanderveen wel een nuancering. “Om te beginnen is graffiti een containerbegrip waar verschillende soorten schilderingen onder vallen. Je hebt bijvoorbeeld tags. Dit zijn handtekeningen, veelal bestaand uit

één kleur, die snel worden aangebracht. Niet de kwaliteit, maar kwantiteit staat centraal. Een throw-up is een uitgebreide tag, vaak in twee kleuren. Ze zijn meer uitgewerkt dan tags, maar wel snel te plaatsen. Daarnaast heb je een piece. Een piece is een grote kleurrijke tekening. Veel criminologisch onderzoek scheert graffiti over een kam. Als gesteld wordt dat de bevolking zich ergert aan graffiti, dan denk ik dat het vooral gaat over tags.”

GRAFFITIWERELD

Om inzicht te krijgen in de makers van graffiti, deed Vanderveen samen met studenten van de Universiteit Leiden onderzoek binnen de graffitiwereld. “Graffiti is niet alleen een probleem van



De aanpak van graffiti staat bij veel gemeenten hoog op de agenda. Het tegengaan van overlast en verloedering is hierbij meestal de belangrijkste reden. Maar om een aanpak echt te laten slagen, moet er volgens onderzoekster Gabry Vanderveen eerst goed worden nagegaan welke vormen van graffiti voor overlast zorgen en op welke plekken de schilderijen bijdragen aan de verloedering.

de grote stad. Het komt overal voor, ook op het platteland. Graffitimakers zijn daarnaast van alle rangen en standen en ook etniciteit speelt geen rol. Het gaat veelal om jongens in de middelbare schoolleeftijd." Binnen het graffitiwereldje draait alles om respect en aanzien. "Dit kun je op verschillende manieren krijgen", vertelt Vanderveen. "Bijvoorbeeld door kwantiteit. Zo zijn er graffitimakers die op zoveel mogelijk plekken hun tag achterlaten." Ook de moeilijkheidsgraad speelt volgens de onderzoekster een rol. "Door een schildering aan te brengen op een plek waar veel bewaking is, verdien je respect. Hetzelfde geldt voor lastig bereikbare of hoge plekken (ook wel graffiti genoemd)."

Ten slotte speelt kwaliteit een rol. "Een kwalitatief hoogstaande piece zal niet snel worden ondergespoten", legt Vanderveen uit. Het respect en aanzien vertaalt zich ook in een hiërarchie. Bij graffiti-spuisers heb je gevorderden (kings) en starters (toys). "Iedere king is begonnen als toy, maar niet iedere toy wordt een king. De toys hebben meestal veel respect voor de kings en zullen niet over hun graffiti heen spuiten. Kings zijn over het algemeen wat ouder. Opvallend is dat veel van deze gevorderde graffiti-makers op een grafische opleiding zitten."

Voor het onderzoek werden graffitimakers geïnterviewd over de vraag of graffiti kunst of criminaliteit is. "Het was opvallend dat in de graffiti-scene heel duidelijke ideeën bestaan over wat wel en niet gepast is. Het is een gesloten wereld met eigen regels. Er zijn verschillende scenes, maar over het algemeen kun je stellen dat er bepaalde codes zijn. Zo blijkt dat er nauwelijks graffiti wordt aangebracht op woonhuizen en personenauto's. Als de objecten minder persoonlijk worden zoals een portiek, bedrijfsgebouwen, treinen en metro's ligt de drempel een stuk lager."

ONDERZOEK

Om inzicht te krijgen in de overlast die graffiti veroorzaakt, deed Vanderveen onderzoek in Almere. In deze gemeente werden drie beroepsgroepen over graffiti geïnterviewd: kappers, makelaars en huisartsen. "We lieten in totaal veertig personen twee foto zien van tags. De ene tag was aangebracht in de openbare ruimte, de andere in een hoekje van een parkeergarage. De deelnemers stoorden zich enorm aan de tag in de openbare ruimte, terwijl dat bij de graffiti in de garage veel minder het geval was." >>

Daarnaast werden 800 scholieren geïnterviewd over welke vormen van graffiti ze acceptabel vinden en welke niet. Aan de hand van zes foto's konden de leerlingen aangeven welke vorm van graffiti zij een probleem vinden. "Het blijkt dat het uitmaakt hoe de graffiti er uitziet en waar de graffiti op gespoten is. Niet elke vorm van graffiti is hetzelfde en ook de locatie blijkt dus van belang. Een realistische muurschildering wordt bijvoorbeeld positiever beoordeeld dan een tag en graffiti op een kerk levert meer ergernis op dan een schildering op een skatebaan."

ONVEILIGHEID

Wat in het onderzoek opviel, was dat de geïnterviewden bij de getoonde graffiti geen link legden met onveiligheid. Het blijkt geen reden om een blokje om te lopen. "We weten uit onderzoek dat het voor het gevoel van veiligheid wel degelijk uitmaakt of een plek schoon is, maar waarschijnlijk spelen er dus meer factoren dan alleen graffiti. Uit onderzoek van gedragswetenschapper Kees Keizer (Universiteit van Groningen) blijkt dat graffiti en zwerfvuil wel degelijk van invloed zijn op het gedrag van mensen. Zo bleek dat mensen in een steeg vol graffiti eerder geneigd waren tot het achterlaten van afval. Er werd in het onderzoek wel een steeg gebruikt waar tags waren aangebracht. Ik ben benieuwd of een muurschildering hetzelfde resultaat had opgeleverd."

VIRTUELE WIJK

Veel onderzoek richt zich op de vraag of mensen zich onveilig voelen door graffiti en of het de drempel tot criminaliteit verlaagd. Vanderveen is van mening dat men beter kan kijken naar de soort graffiti en de locaties. "Zo kan ik me voorstellen dat graffiti op de ene plek als vandalisme wordt gezien, terwijl het op een andere locatie als kunst wordt bestempeld. Het heeft ook te maken met perceptie. Vergeet niet dat een mooie fleurige muurschildering op een eethuisje in het Caribisch gebied waar mensen tijdens de vakantie zelfs een foto van maken, ook onder de noemer graffiti valt."

Vanderveen is net begonnen met een vervolgonderzoek dat zich richt op de vraag welke graffiti op welke plek voor overlast zorgt. "We maken hierbij onder andere gebruik van een virtuele wijk waar deelnemers kunnen aangeven welke graffiti ze als storend ervaren."

TOOLKIT GRAFFITI

Minister Ter Horst (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) lanceerde eind vorige jaar een toolkit tegen graffiti. Deze toolkit richt zich op veiligheidsprofessionals bij gemeenten, politie, woningbouwcorporaties en andere organisaties die zich bezighouden met lokale veiligheid.

De toolkit Graffiti is laagdrempelig en kan stapsgewijs worden doorlopen. Er is aandacht voor de achtergronden van graffiti, de daderprofielen, de partijen die bij de aanpak betrokken zijn, de elementen in de samenwerking die in een project van belang zijn en het juridisch kader. Bij elk onderdeel worden 'best practices' ontsloten, zodat inspiratie opgedaan kan worden voor de aanpak in de eigen gemeente.

Kijk voor de toolkit op www.hetccv.nl/instrumenten

GEMEENTELIJKE AANPAK

Ze vervolgt: "Door inzicht te krijgen in de overlast die de verschillende soorten graffiti op verschillende locaties veroorzaken kunnen gemeenten in hun aanpak gerichter te werk gaan. Het is een illusie om te denken dat je graffiti kunt uitroeien. Graffiti zal altijd worden aangebracht, maar dat betekent niet dat je het niet kunt en moet aanpakken. Het is alleen de vraag op welke manier en waar je in wilt investeren. Je kunt er bijvoorbeeld voor kiezen om flink in te zetten op het verwijderen van graffiti. De drempel om een tag te plaatsen op een muur die al vol met graffiti staat, ligt lager dan bij een schone muur. Ook met het aanpakken van de ondergrond, bijvoorbeeld met beschermende coating of klimop, kunnen goede resultaten behaald worden."

"Zorg dat graffiti-sputters vooraf weten wat de consequentie is als ze gepakt worden"

Het verhalen van schade op de graffiti-maker is een andere optie. Hier kan een schrikeffect van uitgaan. Vanderveen wijst daarbij op het belang van goede communicatie. "Zodat graffiti-sputters vooraf

weten wat de consequentie is als ze gepakt worden. De voorlichting zal de politie of gemeente vooral kunnen richten op middelbare scholen en grafische opleidingen. Overigens worden niet veel graffiti-makers op heterdaad betrapt. Daarom kan het belangrijk zijn om de aangebrachte graffiti vast te laten leggen, bijvoorbeeld door de wijkagent of een meldpunt Graffiti. In het geval van een heterdaad, kan meerdere graffiti dan aan één spuiters gekoppeld worden. Een landelijke database lijkt me minder geschikt omdat je dan het gevaar loopt dat graffiti-makers het als een eer zien om daar deel van uit te maken.”

LEGALE GRAFFITIPLEKKEN

Een gemeente kan ook legale graffiti-plekken aanbieden. “Al zal je daarmee maar een deel van het probleem aanpakken”, denkt Vanderveen. “Bij het aanbrengen speelt de spanning van het gepakt kunnen worden ook een rol. Legaal graffiti laten aanbrengen, geeft die spanning niet en daarom kijkt een deel van de scene neer op deze manier van werken.”

Toch denkt de onderzoekster dat het legaal laten aanbrengen van graffiti een sleutel tot succes kan zijn. “Graffiti is gecriminaliseerd en meestal in de APV opgenomen onder de noemer vernieling. Het is echter interessant om ook een andere benadering onder de loep te nemen. Keith Haring, die nu tentoongesteld wordt in musea, is ook begonnen als graffiti-artiest. En er zijn nu zelfs routes waarlangs

je het werk van graffiti-artiest Banksy kan bekijken.” De kunststeek wordt op steeds meer plekken gevolgd, weet ze. “Zo wordt er rond bouwterreinen steeds vaker expres graffiti aangebracht, omdat dat een prettiger aanblik biedt dan een lege schutting.”

ADOPTIE

Zelf zou Vanderveen naast legale graffiti-plekken vooral inzetten op adoptie. “Ik zie veel heil in de adoptie van kwetsbare plekken door scholen of wijken. Zo kan een school bijvoorbeeld een tunnel adopteren en daar een mozaïek aanbrengen. De gemeente kan graffiti-artiesten op kwetsbare plekken, zoals in buurthuizen en parkeergarages, muurschilderingen laten maken. Door te kiezen voor gerespecteerde artiesten, minimaliseer je de kans dat anderen over de schildering heen spuiten.”

“Graffiti kan wijken ook juist een goede naam bezorgen”

Dat die aanpak zijn vruchten kan afwerpen blijkt uit het Mural Arts project in de Amerikaanse stad Philadelphia. Daar worden al jaren duizenden muurschilderingen aangebracht. Bewoners kunnen zelf thema's verzinnen waar kunstenaars vervolgens mee aan de slag gaan. “Doordat bewoners direct worden betrokken bij het project, zien zij de schilderingen als hun muur”, legt Vanderveen uit. “In deze wijken, waar het voorheen wemelde van tags, wordt nu veel minder getagd. Er worden nu zelfs rondleidingen verzorgd langs de verschillende schilderingen. Zo geeft graffiti de wijken niet langer een slechte, maar juist een goede naam. De adoptie kan plaatsvinden door de groep die er het meeste last van heeft, zoals de buurtbewoners. Maar ook de gemeente of bedrijven kunnen bepaalde adoptieprojecten sponsoren. Dit kost geld, maar het verwijderen van graffiti is ook niet bepaald goedkoop.” <<

CAMPAGNEWEEK NEDERLAND SCHOON

Gemeenten, organisaties en burgers worden opgeroepen om van 15 tot en met 20 maart 2010 mee te doen aan de Week Nederland Schoon. Elke dag in de Week Nederland Schoon staat een bepaald gebied centraal. Van maandag tot en met vrijdag zijn de thema's respectievelijk: wijken, winkelcentra, schoolomgeving, openbaar vervoer & stationsomgeving en parkeerplaatsen langs de snelweg. Zaterdag 20 maart is de landelijke opschoondag.

Gemeenten kunnen gratis campagnemiddelen bestellen via de webwinkel op www.samenwerkenaaneenschonernederland.nl.